

## PRODUKTIV UPPFÖDNING AV MINK

Årscykelmeddelande

Nr 5, juni 2016

### **DEL 5. TILLVÄXTPERIODEN FRAM TILL SEPTEMBER (AVVÄNJNINGEN – 1.9)**

#### **AVVÄNJNING**

##### **Tidpunkt**

Minkvalpar får enligt bestämmelserna avvänjas från modern tidigast vid 8 veckors ålder. Det är dock tillåtet att avvänja valparna tidigare om modern är svag. Intensiv digivning kan ta mycket på moderns krafter och valparna kan därför behöva avvänjas tidigare än föreskrifterna förutsätter; orsaken kan vara t.ex. digivningsanemi.

Nedsatt mjölkproduktion kan leda till att valparna måste flyttas bort från modern t.ex. till en intensivvårdslåda redan långt innan normal avvänjningsålder. Om mödrarna har hållit god kondition fram till mitten av juni klarar de sig också bra efter detta.

Det finns ingen anledning att ha bråttom med att avvänja valpar som vuxit normalt, men å andra sidan bör man inte heller dra ut på avvänjningen i onödan. Avvänjningen görs utgående från ålder och tillväxt. En tumregel är att man börjar avvänja de äldsta valparna efter vaccineringarna i slutet av juni.

Avvänjningen börjar med att man först delar de större lyorna i två delar. Modern får ha kvar t.ex. två hanvalpar och en honvalp. I första skedet avvänjer man 3-5 valpar och senare görs den slutliga separationen – vanligen ungefär i mitten av juli.

Om eller när man separerar valparna och lägger dem i basburar två och två, bör valparna vara ca 10 veckor gamla. Om man separerar valparna för tidigt leder det till matvägran och sämre tillväxt. Matvägran bör undvikas med alla medel.

Valparna bör vara separerade senast i slutet av juli. Även om allmän praxis är att modern hålls tillsammans med en hanvalp, är det lättare att reglera moderns kondition om hon är ensam i buren. Senast 15.9 ska alla djur vara uppdelade i burar i de antal som lagen tillåter.

Om eller när modern avvänjs ensam i egen bur ska hon vara placerad tillräckligt långt bort från sina egna valpar. Mödrar som separerats för tidigt från sin valpar och har placerats för nära dem får separationsångest. Ett originellt puttrande ljud och nedsatt aptit vittnar om att modern saknar sina valpar.

##### **Separation**

Med tanke på det kommande avelsurvalet är det bra att placera hela valpkullen efter varandra enligt färgtyp. När pälsningstidens gradering närmar sig ser man på en gång hela kullens tillväxt- och kvalitetsnivå. Detta underlättar för det kommande avelsarbetet.

När man flyttar djuren bör man sträva efter att placera grupper med samma könsfördelning efter varandra. Vid behov antecknar man könsfördelningen ovanför burserierna för att underlätta utfodringen. Om man flyttar valpar från olika lyor till samma bur kan man ta en viss färg eller ett visst kön från en kull för att göra det lättare att identifiera vilken kull valparna kommer ifrån.

Det är allmänt känt att ju tätare minkvalparna föds upp desto fler olika skador får de under höstens lopp. Därför är det bäst att föda upp minkar i par, hane + hona. Ju mer man avviker från denna princip desto fler dödsfall och bitskador kommer att uppstå. En tätare uppfödning märks också på skinnens kvalitet och storlek, och pälstuggning är vanligare. Summa summarum kommer antalet undermåliga skinn att öka.

### **Flyttning till våningsburar**

Om mödrarna stannar kvar med sina valpar i burarna, blir det procentuella antalet honor i burarna naturligtvis mer i fokus. Erfarenheten visar att fyra honor utan moder är en gångbar lösning i våningsburar. Också tre honor tillsammans med en hane har visat sig vara bättre än två hanar och två honor. Tre valpar i en våningsbur en bra lösning om utrymmet tillåter.

Det lönar sig inte att placera enbart hanar i våningsburarna eftersom tillväxten blir sämre och det blir trångt med fyra hanar i en lya. Man bör heller inte lämna kvar enbart honor tillsammans med modern vid den slutliga separationen. Det är en annan sak hur många av dessa kombinationer som är möjliga i praktiken. Man blir oftast tvungen att kompromissa.

*Basburar (max två minkar):*

- 1 hanvalp + 1 honvalp
- (modern + hanvalp, separeras senast 15.9)

*Våningsburar (max 4 minkar):*

- 1 hanvalp + 3 honvalpar
- 2 hanvalpar + 2 honvalpar
- 4 honvalpar
  
- 1 hanvalp + 2 honvalpar
- modern + 2 hanvalpar

Det är viktigt att se till att utflyttningen av valparna inte drar ut på tiden i onödan eftersom valparna lättare anpassar sig till varandra när de är yngre. Speciellt om valpar från olika kullar sätts samman i samma bur kan det bli mer slagsmål.

Honvalpar är aggressivare än hanvalpar. Hos minkar finns också skillnader mellan färgtyperna: vita typer har ett mildare temperament än svarta och bruna typer och kommer därför bättre överens sinsemellan.

När man flyttar valpar till våningsburar bör man öppna övre luckan först ett par veckor efter utflyttningen så att valparna lär sig uträta sina behov på nedervåningen. Övre luckan ska dock vara öppen senast 15.9.

### **Hygien**

Innan valparna flyttas ska lyorna och burarna rengöras och desinficeras noggrant. Som strö i lyorna använder man till en början kutterspån och ser till att lyorna alltid är torra. Torra lyor håller

sjukdomar borta och främjar en god tillväxt och utveckling. Ströet fungerar också som stimuli och minskar pälsstugning.

Det är bra att skriva valpkort åt alla valpar, men åtminstone åt dem som kan komma i fråga som avelsdjur.

### **Preliminärt urval av avelsdjur**

Minkvalpar som kommer från små kullar, har vuxit dåligt och har dåliga index samt andra valpar som avsetts för skinnproduktion flyttas till skinnhusen. Det här underlättar för avelsurvalet under graderingstiden. Ofta brukar man ha som princip att valpar från kullar med mindre än fem valpar flyttas direkt till skinnhusen. Det här förhållningssättet främjar fruktsamhetsaveln. Om man utvärderar fruktsamheten noggrannare redan i utflyttningskedet behöver man inte lägga tid på det under den stressiga pälsningstiden.

Ju mer man satsar på fruktsamheten desto mindre tonvikt hamnar på kvaliteten. Men bra valpresultat behövs för att också kvalitetsaveln ska gå framåt. En målmedveten fruktsamhetsavel har därför en nyckelposition.

Avelskandidaterna granskas enligt åldersgrupp. För att fruktsamhetsaveln ska gå framåt bör man välja avelskandidater, både hon- och hanvalpar, ur kullar som är större till antalet än medeltalet för sin åldergrupp. På samma sätt gör man med honor som valpat. Valet bör falla på honor som har valpat bra och skött väl om sin avkomma, åtminstone enligt sin åldergrupp. Om farmen använder WebSampo ger fruktsamhetsindexen hjälp i avelsurvalet.

I samband med avvänjningen bör man också kontrollera honornas mage om man har för avsikt att spara dem till följande avelssäsong. De bör inte ha avvikelser, t.ex. något som tyder på livmoderinfektion, och ju fler fungerande och hela spenar de har desto bättre. Honor som låtit sig paras endast en gång bör man ha högre krav på i avelsurvalet. Honor som insjuknat i digivningsanemi bör inte användas som avelsdjur.

### **Vägning av valpar lönar sig**

Valparnas tidiga tillväxt säger rätt mycket om hur stora skinnen kommer att vara vid pälsningen. Om valparna vägs årligen får man tillförlitlig information om valparnas tillväxt jämfört med tidigare år och naturligtvis också viktig information inför kommande år. Dessutom kan man jämföra valpstorleken och dagstillväxten mellan olika farmer.

Om valparnas tillväxt har varit ojämn eller svagare än genomsnittet bör man försöka hitta orsakerna och vidta nödvändiga motåtgärder. Orsakerna hittas ofta inom områdena utfodring, foder, skötsel, väderlek och sjukdomar.

Det finns farmare som väger hela kullar t.ex. vid tre veckors ålder i samband med valpräkningsen. På så vis får de redan då information om valparnas tidiga tillväxt. Vägningen är visserligen arbetsdryg men resultaten kan användas i det preliminära urvalet av avelsdjur. Valparnas storlek varierar naturligtvis beroende på kullstorleken, men skillnaderna mellan välskötta kullar märkt tydligt i detta skede.

Genom att väga t.ex. hanvalpar vid sju veckors ålder varje år kan man i stor utsträckning bedöma vilken storleksklass de vuxit upp till vid pälsningstiden. Studier i Holland visar att hanvalpar som har en medelvikt på 450 – 500 gram vid sju veckors ålder i genomsnitt har uppnått trekilosgränsen i

pälsningsskedet (skinnlängd 30). Om medelvikten är 600 gram uppnår hanarna 3,5-kilosgränsen (skinnlängd 40). Det här förutsätter naturligtvis att säsongen fortgår utan problem.

I fortsättningen är det bra att väga valparna med tre veckors mellanrum, samma veckodag, från och med vecka 29 fram till vecka 44.

### **Värmeböljor**

Vid mycket varm väderlek är minkarnas vätskebehov tio gånger större jämfört med om temperaturen är +5. Om skugghusen är byggda mot ett ogynnsamt väderstreck så att middags- och eftermiddagssolen kommer åt att steka länge mot ena sidan av huset finns det en reell risk för värmeslag. Speciellt svarta minkar och hanar är mycket känsliga för värme. Minkarna blir liggande och somnar i solen med förödande konsekvenser. Det är också bra att vara medveten om att minkarna äter dåligt under värmeböljor. Därför bör man hitta på lösningar för att kyla av husen.

Om möjligt bör svarta minkvalpar placeras på svalare platser eller vid husets gavlar. Trots detta bör man vara uppmärksam om det är mycket varmt. Vid behov väcker man upp minkarna och sprutar vatten på taket eller direkt på minkarna. Dessutom ska man låta den sista nippeln rinna om vattenlinjerna är oisolerade. Det finns också luftgenomsläppliga solskydd som kan installeras vid takfoten. Det är viktigt att solskyddet inte hindrar luften från att röra sig. Dessutom har man utvecklat ett spraysystem som har en utmärkt kyleffekt om munstyckena placeras tillräckligt tätt.

*I den här minkhallen sköter sprayautomatiken om kylningen ifall temperaturen stiger för högt.*

### **UTFODRING**

Under sista veckan av juni har utfodringen oftast flyttat helt till gallerburen. Fodret läggs i en avlång portion på locket så att så mycket som möjligt av fodret är tillgängligt för minkarna att äta. Portionen bör dock inte placeras alldeles intill gallrets kanter.

Utfodringen är ett precisionsarbete under avvänjningen och även efteråt eftersom valparnas ätande bör hållas på god nivå hela tiden. När valparna flyttas ut kan dock aptiten sjunka något under någon dag.

Minkens matsmältningskanal är mycket kort och därför måste maten vara lättsmält. I naturen äter minken sitt byte färskt och detta är bra att komma ihåg även under farmförhållanden. Ju längre fodret blir liggande på gallret desto mer minskar aptitligheten.

Minkfoder innehåller mycket fisk och härskar därför snabbt i varmt väder. Minken äter inte gärna härsket foder och om den skulle göra det är näringsvärdet och smältbarheten inte längre jämförbart med färskt foder. I juli är det vanligen varmt och valparna växer och utvecklas snabbt. Dessa faktorer bör man ta hänsyn till vid utfodringen. Djuren bör utfodras tillräckligt ofta och med färskt foder. På så sätt undviker man tarmproblem och valparna växer i god takt.

### **Antalet utfodringar under den snabba tillväxten**

Det är skäl att utfodra djuren 2-3 gånger om dagen. Morgonutfodringen, som omfattar 25-35 % av den totala foderportionen (beroende på antalet utfodringar och med beaktande av vädret), görs i god tid innan klockan nio. Om mycket oätet foder lämnat kvar skrapas det bort. Om det bara blivit kvar lite foder kan det jämnas ut, men det är viktigt att komma ihåg risken för eventuell

sjukdomsspridning. När man tagit bort eller jämnat ut foderresterna är det dags för dagens första utfodring.

Om man utfodrar djuren tre gånger per dag ger man på morgonen bara foder åt dem som ätit gallret tomt. På eftermiddagen ger man en liten portion (ca 15 % av dagsportionen) åt dem som ätit upp sin mat. Huvudportionen (60 %) ges på kvällen så att det är 12 timmar mellan första och sista utfodringen.

### **Utfodringspraxis**

Vid varje utfodring strävar man efter att optimera foderportionerna för varje bur. Det är lättare att reglera portionsstorleken om man utfodrar fler gånger. En tumregel är att om en tredjedel av fodret eller mer är kvar på burens på morgonen bör fodermängden minskas. Om fodret är nästan eller helt uppätet bör fodergivningen ökas. Individuella foderdoserare underlättar bedömningen av fodergivningen.

Att dosera det nya fodret ovanpå det gamla är inte att rekommendera. Om man märker att fodergivningen varit för stor ger man inget foder nästa gång. Detta gäller morgon- och eftermiddagsutfodringen. Vid kvällsutfodringen utfodrar man också dem som lämnat foder kvar under förutsättning att fodret är uppätet på morgonen.

Minkar äter hellre foder som har rörts om och jämnats ut jämfört med foder som fått stå. Det beror på att minken inte tycker om doften och smaken av härsket eller torkat foder, men om fodret rörs om sprids de färskare delarna av fodret och fodret blir aptitligare för minken. På det här sättet kan man få minken att äta upp men fodret är ändå inte längre färskt och med samma besvär skulle man ha utfodrat en omgång.

Om utfodringen är rätt håller minkarna själva gallret rent och ingen mänsklig arbetskraft krävs för detta. Varje bur bör vara ren från foder åtminstone en gång om dagen, annars äter minkarna inte maximal mängd. Om man utfodrar på det här viset är varje djur hungrigt åtminstone en gång om dagen, vilket också är målet.

Man bör dock beakta att ju yngre valparna är desto kortare tid klarar de sig utan foder. Tre timmar utan mat är redan en lång tid. Utfodringen ska balanseras och bäst resultat uppnår man om djuren äter bra utan matvägran.

Djurens hälsa och utfodringen kan följas upp genom att man håller ett öga på avföringen. Avföringen ska ha normal färg och vara såpass fast att den bildar en stack.

### **Foder och vatten**

Under perioden då valparna växer som snabbast ska fodret vara aptitligt och lättsmält. I början av perioden ska fodret också vara tillräckligt vattenhaltigt så att också mindre och senare födda valpar kan äta fodret från gallret utan problem.

Minkvalpar behöver mycket protein fram till ca 10 veckors ålder eftersom tillväxten är snabb och valparna behöver det för att utvecklas normalt. För att valparna ska växa bra krävs det att 45 % av energin kommer från protein under perioden 15.6 – 5.7 (NJF:s rekommendation). Dessutom ska fodrets askhalt vara låg eftersom en hög askhalt minskar fodrets smältbarhet (< 8 %).

Allteftersom perioden fortgår minskar proteinhalten och fodrets energihalt höjs i stället med fett. Förändringarna bör ske stegvis så att matsmältningssystemet vänjer sig vid förändringarna. Snabba förändringar i kombination med en hög energihalt ökar lätt risken för matvägran.

Man bör också se till att valparna får tillräckligt med fibrer samtidigt som fodrets fetthalt höjs.

Farmen bör också vara noggrann med att alltid hålla vattensystemen och nipplarna i skick. Om man använder koppbevattning ska kopparna tvättas minst en gång i veckan vid varm väderlek.

© Tapio Hernesniemi  
lektor i pälsproduktion  
Keski-Pohjanmaan aikuiskoulutus  
projektet Ajantasalla  
tapio.hernesniemi@kpedu.fi

## **DJURMEDICINSKA PROBLEM UNDER SOMMAREN**

Flugor och loppor sprider sjukdomar på farmerna men i värsta fall också mellan farmerna. Dessutom är de ofta till förtret för stugägare och andra boende i området. Flugan är inte heller någon trevlig lunchkamrat för minken. Det finns flera olika flugbekämpningsmedel att tillgå. Oftast lönar det sig att kombinera ett preparat mot larver (t.ex. som innehåller cyromazin) med ett preparat mot flygande flugor (t.ex. Agita), så att man gör tillvaron så svår som möjligt för flugorna.

Bekämpningen av loppor påbörjas redan när man ställer i ordning valplyorna, men en kraftig loppinfektion kan ge symtom också senare. Renhållning av farmen är A och O, men det lönar sig också att använda bekämpningsmedel. På veterinärrecept finns Byemite®-koncentrat att tillgå. Koncentratet späds ut och sprutas i djurens lyor och i omgivningen. Detta preparat har visat sig effektivt i bekämpningen av loppor.

Förekomsten av kockidios varierar från år till år och försommarens temperaturer inverkar på när infektionen inträffar. Vid temperaturer över 20 °C växer smittrycket snabbt. Det har blivit kutym att ge en dos av förebyggande läkemedel mot kockidios i juni, ofta kring midsommar. Trots detta kan medicineringen behöva upprepas senare om kockidierna orsakar diarréer hos djuren.

Olika diarréer är ett gissel under sommaren. Vissa diarréer kan behandlas med antibiotika men behandlingen måste alltid vara riktad för att vara effektiv och för att förhindra resistens. Avföringsprov och hela valpar bör skickas till Evira i Seinäjoki enligt veterinärens anvisningar! FPF rf betalar för analysen av proverna, om de levereras i samarbete med veterinären och man på förhand har kommit överens om vilka och hur många prover som skall tas.

Eftersom minkens tarm är så kort kan ingredienser i fodret färga avföringen i olika nyanser av grönt eller gult. Man kan inte dra slutsatser om sjukdomsalstrare enbart genom att studera avföringen utan en odling krävs alltid.

Om djurets allmäntillstånd är försvagat, aptiten är nedsatt och avföringen har blivit slemmig gul eller blodig kan man säga att djuret har en tarminflammation. Då bör man vidta nödvändiga åtgärder. Till att börja med bör man ta kontakt med veterinären och diskutera vidare åtgärder.

Man kommer långt med noggrann utfodring och bra foderhygien, och dessa faktorer är också mycket viktiga för att nå ett bra resultat.

Valparna biter ofta varandra när de närmar sig avväjningsåldern och såren kan bli stora. Såren kan behandlas lokalt med preparat avsedda för sårvård. De vanligaste är Terramycin och Engemycin som innehåller antibiotika men också andra kan användas. Enligt danska undersökningar spelar det inte så

stor roll vilket preparat man använder, bara såren behandlas. Valpar som blivit bitna bör separeras från de andra.

Om såret går ända ner till benet eller är större än ett tvåeuros mynt bör valpen avlivas av djurskyddsskäl.

© Anna-Maria Moisander-Jylhä  
veterinär  
FPF r.f.  
anna-maria.moisander-jylha@profur.fi